

FINLAND

OCH VAPENSTILLESTÅNDET

I SINA kommentarer till de vapenstilleståndsvillkor, som sovjetregeringen efter ganska lång väntan dikterade för den finska delegationen i Moskva den 19 september (statsminister Hackzell fick sitt slaganfall sedan de yppats), har Pravda talat om »Sovjetunionens enastående ädelmod». Den objektiva delen av världsoptionen torde ha ett helt annat omdöme till hands. Den nakna sanningen är att villkoren i sin hårdhet gjorde ett större intrång på Finlands självständighet som stat än även de mest pessimistiska föreställde sig när kapitulationsförhandlingarna började. Visserligen voro villkoren i ett par avsnitt något lindrigare än de, som Rumänien dagarna före måste underkasta sig. Men bägge vapenstilleståndsurkunderna äro samma andas barn. De svenska tidningar — de ha dock inte varit många och de ha huvudsakligen varit att finna inom folkpartiet och bland kommunisterna — som i sin i och för sig mycket begripliga fredsiver sedan länge fört en kampanj mot Finland, vilken måst försvaga dess ställning både i Moskva och hos västmakterna, måste ha varit de första att bli bestörta av slutresultatet.

För tillfället och till dess definitiv fred slutits, står Finland under den strängaste ryska uppsikt. Det befinner sig om inte mellan hammaren och skäran så dock emellan hammaren och städet. Någon fri och öppen talan är ej möjlig. Den hundrahövdade ryska uppsiktskommissionen har obegränsad rätt till insyn och översyn. Flygfält och andra militära baser äro i Sovjets hand eller kunna när som helst disponeras av det forna fiendelandet. Finlands handelsflotta och andra ekonomiska tillgångar skola stå till Rysslands förfogande eller när som helst på order kunna lämnas ut. Dessutom har sovjetregeringen tydligt blandat sig in i Finlands inre angelägenheter; upplösningen av IKL och Karelska sällskapet samt frigivandet av sexlingarna och andra sovjetsympatisörer kunna knappast tänkas annat än som effekten av rysk intervention (IKL:s riksdagsmän synes dock inte bli berövade sina riksdagsmandat under den tid, som kan återstå innan nyval till riks-

dagen förrättas). Det för ett tiotal år sedan upplösta kommunistpartiet torde åter bli legaliserat, fastän Sovjets utsugande behandling av Finland knappast kan bli någon effektiv propaganda för det. Så länge vapenstilleståndsvillkoren gälla är Finland de facto att betrakta som ett ryskt lydland.

De territoriella fördragsbestämmelserna krossade varje finsk förhoppning om en revision av 1940 års gränsdragning i Karelen. Ändock har sedan Moskvafreden Atlantkartan tillkommit. Dess allmänna principer har även Sovjetunionen påstått sig acceptera. Genom avträdelserna av Viborg med omgivningar och av Petsamoområdet ha två av Finlands viktigaste industriella gebit avsäkrats. För det stora, på naturrikedomar övergynnade Sovjetryssland kunna dessa områden inte lägga mycket till. Men för Finland betyder deras förlust en oerhörd avtappning av ekonomisk kraft. Det är omöjligt att förlika dessa territoriella villkor med den de mindre folkens rätt, som bär upp Atlantdeklarationen; helst som varje tal om att staden Viborg och Saima kanals område skulle utgöra ett strategiskt hot mot Leningrad och den jättelika Sovjetunionen tillhör de rena bombasmerna. Särskilt för den amerikanska idealismen måste denna annektering av genuina finska centra vara svårsmält; det har ju ur säkraste källor sagts, att utrikesminister Hull på hösten 1941 officiellt betygade Finland sin glädje över återerövringen av 1939 års gränser.

Arrenderingen på 50 år av Porkkala udd måste för Finland ha kommit som ett ännu svårare slag än arrenderingen av Hangö enligt Moskvafredens villkor. Helsingfors ligger nu inom ryskt skotthåll, och järnvägen Helsingfors—Åbo avskäres av arrendområdet. Intet visar tydligare än denna tilltvingade koncession, hur rätt nu blivit makt i öster; 1939 överföll Sovjetunionen Finland, därför att Leningrad — efter 1917 en relativt betydelselös gränsstad — ansågs hotat på grund av den finsk-ryska gränsens närbelägenhet, men 1944 lägger Sovjetunionen under arrendekontraktets skyddande förklädnad en militär bas alldeles inpå knutarna av den lilla grannstatens huvudstad. Om det finska folket skulle ifrågasätta en ny förflyttning av sin huvudstad — till Åbo eller Vasa? — kan detta omöjligt väcka undran.

Allra mest har nog klausulen om krigsförbrytarna väckt oro både i Finland och Norden. Är man inte långt tillbaka i barbariet, om personer, som intet annat förbrutit än att de under stora offer och risker fyllt sin patriotiska plikt, godtyckligt skola straffas av den segrande parten, som till på köpet ursprungligen kastat sig

över den tappande parten? Rent grotesk blir denna justice, om den kommer att riktas mot personer på den finska sidan, som blott handlat efter krigets lagar, men lämnar alla dem utanför på den ryska sidan, som måhända farit fram på ett straffvärt sätt. Rysarnas behandling av de baltiska och polska folken har inneburit ingrepp i dessas liv, som sakna varje motstycke i finnarnas behandling av ryssarna i Fjärrkarelen. Det har omvittnats av många opartiska journalister, att det fattiga och svältande Finland satte in många lovvärda ansträngningar för att göra livet inte bara drägligt utan t. o. m. ljusare än förut för inbyggarna i Petrosavodsk och andra temporärt ockuperade ryska orter. Krigsförbrytarklausulen har veterligen inte vid tidigare förhandlingar varit aktuell och nu troligen flutit in i fördraget såsom en reflex av den anglosachsiska diskussionen om de nazistiska ledarnas bestraffning. Skulle den komma att tillämpas på finnarna, kan detta inte undgå att väcka världssamvetet. Att jämföra Finlands försvarskamp med den tyska statsledningens ansvar för krigsutbrottet, judeförföljelserna och förnedrandet av de ockuperade länderna faller på sin egen orimlighet. Skola jämförelser göras med tyskarna leda de åt ett enda håll, som inte kan vara Moskvaregeringen obekant. Uppgifter ha varit synliga i svensk press, att praktiskt taget hela Finlands officerskår skulle ställas till krigsförbrytaransvar. Man vill tro, att dessa rykten äro alltigenom grundlösa. Det enda rimliga vore, att klausulen stannar på papperet. Sverige har en ofrånkomlig plikt att föra den traditionella rättens talan till förmån för de finska statsmän och militärer, som utan varje fog kunna utsättas för hotet att falla offer för detta icke oväldiga eller reciproka rättssystem, vilket intet annat är än en förlängning av krigets våld.

För Finlands folk innebär freden enorma prövningar. Skadeståndet har nedsatts till hälften men dess avbetalande blir ändå en jättetung börda till de många andra, som följa i krigets släptåg. Inte minst svenskheten ute på landsbygden kommer vid utplanteringen av de än en gång hundraprocentigt flyktade karelarna att sitta trångt och får svårare än annars att hävda sin numerär och sin kulturella egenart. Stora sociala nydaningsuppgifter, som länge stått på dagordningen, få nog länge ännu vänta på sin lösning. De utståndna årslånga lidandena, som burits med så mycken tapperhet och så rättmätig stolthet, ha visserligen inte varit förgäves, om man tänker på Sovjetrysslands dödliga hot mot Finland 1939 och Pravdas anatema över finnarna i den beryktade artikeln

av den 22 juni 1941, enligt vilken »finnarna måste utplånas från jordens yta». Men lidandena ha inte blott ej givit de resultat, som finnarnas rättvisa sak — försvarskampen — förtjänat, utan även kostat dem många framtida års sociala bekymmer och materiella umbäranden. Ingen tvivlar dock på att den finska segheten skall övervinna även dessa nya återuppbyggnadsvedermödor. »Vårt land är fattigt, skall så bli — — —; för oss med moar, fjäll och skär, ett guldland dock det är.»

Intet vore också oklokare på rikssvenskt håll än att trots all ovisshet resignerat föreställa sig att Finlands frihet som stat vore slut. Efter den nya gränsdragningen och efter utarrenderingen av Porkkala udd samt med tanke på Rysslands sannolika hegemoni i Östeuropa och vid Östersjön kan Finland säkerligen inte på länge vänta att återfå den suveräna självständighet, som landet ägde under tiden mellan de bägge världskrigen. Naturligtvis kan Finland inte heller till en början tänkas få orientera sig åt Norden i militärt avseende, även om de övriga nordiska länderna efter kriget skulle vara redo att ta upp frågan om ett samfällt nordiskt försvar till en realdiskussion. Men de flesta intrång i Finlands suveräna rättigheter, som general Walden måste skriva under i Moskva, ha blott avseende på tiden tills kriget slutat. Deras kvarstående kan inte motiveras efteråt, under ett tillstånd av djupaste fred. Och den vilja att lojalt böja sig för ödet, som ansvariga finska politiker under de senaste veckorna deklarerat i otvetydigaste ordalag och som friherre Ernst von Born gav så gripande uttryck åt i sitt radiotal, borde inte kunna lämna sovjetregeringen opåverkad, försävt denna menar allvar med sina vänskapliga utfästelser. (Alla rykten om »nationalkommittén» i Lappland i samarbete med tyskarna torde vara helt gripna ur luften.) Det bör också noteras, att den nya finska regeringen av allt att döma fått sin sammansättning helt bestämd ur rent finska synpunkter. Även andra tecken tyda tills vidare på en ömsesidig vilja att skapa ett modus vivendi i det nya världsläget mellan de två länderna, vilka äro dömda att alltid leva vid varandras sida. Utan att förbise de stora framtida riskerna för ett värnlöst Finland mot den mäktiga grannstaten ha vi i Sverige skyldighet att se till de reala faktorerna och avläsa dessa utan känslöbetonade förhandsmässiga katastrofteorier.

Sverige har emellertid all anledning att besinna den stora förändring, som det militärpolitiska läget vid Östersjön undergått på sistone. Och Sverige kan ej stå likgiltigt inför den nya status.

under krigets slutakt på Åland, där rysk militär av allt att döma förlagts. Denna händelse leder tanken tillbaka till Sveriges vägran att hösten 1939 delta i Ålandsöarnas försvar. Det är dock därmed inte sagt, att en utrikespolitik då efter det Sändlerska programmet skulle under alla de fem krigsåren ha måktat hålla Ålandsöarna oförkränkta gentemot en ickenordisk stat.

För Finland ligger det nära till hands att se tillbaka på händelsernas gång efter det andra krigets utbrott och ställa frågan, om tillfällena till ett bättre och rimligare fredsslut tidigare yppat sig. Innan alla dokument läggas på bordet kan denna efterprövning knappast ge några säkra hållpunkter. Tidigare skulle det tyska problemet ha vållat oerhört mycket allvarligare komplikationer än nu; ännu så sent som i midsomras lekte det tyskarna i hågen att ockupera ett Finland, som »hoppade av tåget», på samma sätt som Ungern besattes ett par månader dessförinnan. Emellertid står det fast att Finland blev sist i raden av de stater, som gjorde upp med den segerrika Sovjetunionen. Även om marsvillkoren aldrig kunnat utformas i detalj rörde skillnaden emellan dem och septembervillkoren dock tydligen mindre arten än graden. Intet tyder på att Sovjetregeringen någonsin varit villig att uppge Moskvafredens huvudsakliga gränsreglering — rent psykologiskt ter sig detta antagande också som det sannolikaste, eftersom motsatsen skulle ha inneburit att Finland tjänat på att göra sig till Tysklands vapenbroder, något som man i Moskva säkerligen aldrig kan ha varit sinnad att tillåta och i vart fall måste ha spjärnat emot till det yttersta.

På sovjetvänligt håll i Sverige har det dock påståtts att Ryssland i det andra krigets början skulle ha varit berett att till Finlands förmån revidera Moskvafredens gränser. Antagligen syftar man då på Sumner Welles' konversation med minister Procopé i augusti 1941, alltså vid en tidpunkt då Ryssland var som hårdast ansatt och Tyskland kände sig som segerstoltast. Welles hade uppenbarligen då uppdraget att antyda Sovjets beredvillighet till att sluta fred. Enligt hans mening skulle Sovjet i så fall varit villigt till vissa territoriella eftergifter. Men den amerikanske diplomaten kunde aldrig ge den finske upplysning om vilka dessa eventuella eftergifter vore. Han hade inte heller någon fullmakt från Sovjetregeringen att föra fram inviten; allt vad han yttrade var endast en informatorisk förmodan om Moskvas dåvarande hållning. Likaså kunde han inte utlova något om de garantier mot nya ryska framstötter, som Finland — efter alla ryska in-

blandningar i finsk politik från mars 1940 till juni 1941 — i då rådande läge med skäl kunde ställa som villkor. Det är svårt att avgöra, om Welles' propos var ett uttryck för ett önsketänkande eller hade någon reell bakgrund. För Finland, som vid denna tidpunkt ännu inte återerövrat Viborg, var det förlorade Karelen återförvärv än så länge det självklara, rättmätiga målet. Något löfte om Karelen kunde Welles dock inte alls ställa ut. Inte heller senare har något sådan löfte såvitt känt getts. Om Sovjetryssland 1940—1941 hade respekterat Finlands självständighet eller efter juni 1941 ställt en rättvis och skälig revision av Moskva-freden i utsikt, skulle Finlands ansvariga ledning och framför allt marskalken helt visst ha tagit det säkra för det osäkra. Tills motsatsen dokumenterats får Rysslands tidigare villighet till eftergifter hänföras till den »lavede» historieskrivningen, som står sig slätt mot septemberfredens oförtydliga järnhårda språk.

— — —

När detta skrives pågå ännu striderna i Nordfinland mellan tyskar och finnar i samband med de förras utrymning. När tyskarna under sitt återtåg bränt gårdar, sprängt broar och satt annan förstörelse i scen, ha de med ett slag förverkat det förtroende, som tyskarna till följd av sitt korrekta uppträdande i Finland förut tillvunnit sig. Tyskarnas uppträdande har faktiskt på nytt lyckats ena det finska folket. Det är ett eklatant bevis för tyskarnas ofattbara brist på psykologi i behandlingen av främmande folk.